

12. Уголовный кодекс Республики Молдова от 18.04.2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lex.justice.md/ru/331268/>. Ugolovnyi kodeks Respubliki Moldova ot 18.04.2002 [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://lex.justice.md/ru/331268/>

13. Васильківська І.П. Кримінальне право України. Загальна частина: навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2013. – 295 с. Vasylykivska I.P. Kryminalne pravo Ukrainy. Zagalna chastyna: navch. posib. – K.: KNEU. – 295 s.

14. Постанова ПВСУ від 15.05.2006 № 2 «Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру» // Вісник Верховного Суду України. – 2006. – № 7. – С. 11–16. Postanova PVSU vid 15.05.2006 № 2 «Pro praktyku rozglyadu sudamy sprav pro zastosuvannya prymusovyh zahodiv vyhovnogo harakteru» // Visnyk Verhovnogo Sudu Ukrainy. – 2006. – № 7. – S. 11–16.

15. Васильківська І.П. Кримінологічні аспекти сімейного виховання: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. – К., 2000. – 220 с. Vasylykivska I.P. Kryminologichni aspekty simeynogo vyhovannya: Dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.08. – K., 2000. – 220 s.

VASYLKYVSKA I. TO THE QUESTION OF THE CRIMINAL RESPONSIBILITY OF JUVENILE: DOMESTIC AND FOREIGN EXPERIENCE

УДК 343.9.01

I. А. Малютін,
кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри
теорії та історії держави і права
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»¹

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОКТРИНИ ПРИРОДНОГО ПРАВА ТА ЇЇ РОЛЬ У КРИМІНОЛОГІЧНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

У науковій статті досліджуються теоретичні основи доктрини природного права та її роль щодо кримінологічного забезпечення захисту прав і свобод людини. Пропонується модель кримінологічного забезпечення захисту прав і свобод людини в Україні, виходячи з положень доктрини природного права.

¹ Maliutin Igor, Candidate of legal sciences, Associate Professor department of theory and history of the state and right in Vadym Hetman Kyiv National Economic University, State Higher Educational Institution.

Ключові слова: право, природне право, доктрина, кримінологічне забезпечення, захист прав і свобод людини.

In the scientific article theoretical bases of doctrine of absolute law and its role are probed in relation to providing of criminology of defence of rights and freedoms of man. The model of providing of criminology of defence of rights and freedoms of man is offered in Ukraine, coming from priority positions of doctrine of absolute law.

Key words: right, absolute law, doctrine, providing of criminology, defence of rights and freedoms of man.

*Благо народу – найвищий закон
Salus populi – suprema lex*

Постановка проблеми. Реалізація у всіх галузях права, чинному законодавстві України положень доктрини природного права, має стати пріоритетним завданням державного рівня. На початку ХХІ століття ідеї природного права набувають нового смислового значення, оскільки людство нарешті збагнуло на скільки воно віддалилось від абсолютних, бездоганних норм природного права і законів природи взагалі. Природне, наддержавне, абсолютне право – є аксіомою побудови правової, соціальної, демократичної держави, якою має стати Україна. Доктрина природного права також має знайти втілення у галузевих та прикладних науках. Доктрина від лат. *doctrina* – вчення, наука, також система теоретичних поглядів, концепцій, принципів та наукових положень, розробок тощо. В даній статті розглядаються кримінологічні аспекти забезпечення захисту прав і свобод людини через призму положень природного права. Отже, в основі кримінологічних досліджень, як складової частини кримінальної юстиції, про що піде мова у даній статті, мають бути положення правової доктрини природного права, яка дає уявлення про природу права, яким люди мають керуватись, створюючи законодавчі акти та застосовуючи їх.

Аналіз останніх наукових досліджень. Положення доктрини природного права в контексті забезпечення захисту прав і свобод людини досліджувались у працях С. Алексєєва, В. Горбатенка, М. Козюбри, О. Петришина, П. Рабіновича, Ю. Шемшученка, О. Ющика та інших. Питання кримінологічного забезпечення захисту прав і свобод людини досліджували О. Бандурка, Ю. Баулін, В. Борисов, О. Джужа, В. Василевич, А. Закалюк, О. Костенко, В. Попович, В. Сташис, В. Тацій, П. Фріс та інші.

Мета та завдання дослідження. Проаналізувати зазначену проблему в площині сучасних реалій розвитку галузей права, чинного законодавства, зокрема в сфері кримінальної юстиції. Привернути увагу науковців, органів державної влади щодо кримінологічного забезпечення захисту прав і свобод людини в Україні, на якісно новому рівні від проявів злочинного характеру з урахуванням перспектив глобального розвитку Української держави. Основним завданням є запропонування якісно нових положень кримінологічного забезпечення захисту прав і свобод людини в Україні, виходячи з доктрини природного права.

Викладення основного матеріалу.

Конституція України визнала людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпеку найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, утвердження та забезпеченість яких є головним обов'язком держави [1]. Відповідальність держави перед людиною і громадянином є суттєвим, важливим аспектом побудови правової держави, що впливає на формування її позитивного іміджу у світі. Особисті природні права й свободи складають першооснову правового статусу людини і громадянина, вони мають абсолютний характер, тобто є не тільки невідчужуваними, а й не підлягають обмеженню. Ця група прав і свобод громадян забезпечує недопустимість посягання державних органів, громадських організацій, службових осіб на життя, здоров'я, свободу, честь і гідність, власність людини та недопустимість свавільного позбавлення її життя.

Побудова правової, соціальної, демократичної держави вимагає створення науково обґрунтованої сучасної доктрини природного права, яка б слугувала теоретичним підґрунтям охорони та захисту прав і свобод людини і громадянина, її життя, здоров'я, честі й гідності, формування та проведення державних політико-правових реформ виходячи з положень доктрини природного права. Отже, природне право (лат. *jus naturalis*) – в теорії права це – теоретична доктрина, що формує джерело природного права в основі якого природні права і свободи людини, які належать їй від народження і забезпечують її природне існування, тобто це норми і принципи, що мають абсолютний характер. Від лат. *absolutus* – безумовний, необмежений, досконалий, бездоганний тощо.

Природне право протилежне позитивному праву і не повинно залежати від волі законодавця, тобто має бути аксіомою, етало-

ном збереження моральних цінностей у праві, що складає основу правової системи держави.

Правова держава не може існувати без відповідного рівня індивідуальної і суспільної моральності, яка повинна знаходити належне місце в правових нормах. Відстоюючи моральні принципи, моральність у праві законодавці повинні наближати його до народу, владу та інтереси якого вони представляють в парламенті. Право самостійний загально-соціальний прояв, що узагальнює ступінь свободи, рівність та справедливність суспільства, критерій його моральності, оскільки право є невід'ємним від моралі [2, 8]. Право виникає з природи суспільства і людини, людського розуму, загальних моральних принципів, тому воно повинно бути розумним і справедливим [3, 90-91]. Мораль є одним з джерел формування права. Норми права утворюють основу діяльності державних органів і посадових осіб, але їх недостатньо, потрібні й інші соціальні норми. Серед таких норм велику роль відіграють норми моралі. Моральні цінності мають велике значення для здорового розвитку суспільства, зокрема розвитку права як регулятора суспільних відносин, закріплюючи в свідомості людей уявлення про право як справедливості, за умови якщо право дійсно відповідає потребам суспільства, а моральність і право нерозривні між собою. Природа права походить від відношення людини на добре і зле, справедливе і несправедливе, адже юридичний термін право походить від латинської мови «*jus*» – справедливість, та від слов'янського кореня правий, тобто справедливий. Він також міститься в слові правосуддя тобто праведний, справедливий суд, а також в багатьох інших словосполученнях.

Отже, справедливість є прямим відображенням внутрішньої суті права, моральний закон всередині нас – як казав в свій час про справедливість Іммануїл Кант.

Аналізуючи правову політику України протягом часів її незалежності можна зробити висновок, що керівництво держави мало намір і політичну волю змінити на краще стан в державі щодо пріоритету прав і свобод людини [4], оскільки будь-яка особа в Україні відчуває себе недостатньо захищеною, про що свідчить судова практика України, а також статистика звернень громадян України до Європейського суду з прав людини щодо захисту порушених прав особи у сфері правової політики держави [5], але до цього часу радикальних змін у даній сфері щодо захисту прав і свобод людини не відбулось.

Отже, пріоритет прав і свобод людини, має велике значення для держави, яка повинна піклуватись про своїх громадян, створювати відповідні умови, механізми реалізації правових норм в державі, що допомагатиме створювати нове уявлення про Україну як дійсно демократичну, соціальну, правову державу, в якій діє принцип верховенства права.

Сучасний стан розвитку людства характеризується загальним піклуванням усіх держав, міжнародних організацій, кожної людини стосовно пріоритетних положень прав і свобод людини в державі. Не обійшли ці процеси стороною і Україну, яка прагне більше відповідати змісту правої держави. Для її побудови Україні необхідно пройти нелегкий і тривалий шлях, створюючи принципово новий імідж держави, що відповідатиме міжнародним критеріям визнання її як правової держави.

Доктрина природного права та практична реалізація її положень потребує знання світової та національної правової спадщини розвитку ідей природного права у світі та Україні. У зв'язку з цим, вона набуває актуальності і необхідності дослідження, виходячи з вимог сьогодення, спираючись на її історичний розвиток. Дослідження даного наукового напрямку належить до теорії та історії права і держави, історії політичних і правових вчень, а також філософії права.

Проблеми природного права є вічними, доки буде існувати людство, оскільки людина не в змозі створювати ідеальні правові норми, а тільки може постійно наближатись до них. Отже, діє загальновідоме правило – вдосконалення не має меж.

Досліджуючи історію людства, джерела, пам'ятники права на різних етапах її розвитку характерним є нерозривний зв'язок природного права з релігією різних народів земної кулі. Цей зв'язок має і сучасне природне право, особливо в країнах мусульманської системи права, основним джерелом якого є священна книга Коран, також традиційної системи права. Сім'я релігійно-традиційного права охоплює релігійні правові системи, засновані на будь-якому віровченні, і традиційні правові системи, засновані на звичаєвому праві. До релігійних правових систем належать: мусульманське, канонічне, індузьке, іудейське право; до традиційних – японське, далекосхідне і звичаєве право окремих держав Африки, Азії, Океанії. Загальною ознакою для них є те, що всі вони функціонують нарівні з національним правом окремих держав. Романо-германська (континентальна) система права, до якої

належить система національного права України, також містить в собі морально-етичну концепцію християнства.

Природне право займало уми вчених-правознавців, філософів протягом багатьох віків, оскільки воно є першоджерелом людського існування.

Не одне століття філософи і юристи готували теоретичне підґрунтя для вивчення природного права, виділивши такі сфери предмета філософського дослідження як: природа (Античність); моральні норми, Бог, і душа (Середньовіччя); психологія, реальний світ (Новий час).

У період античності всі правові явища розглядали не поза Природою, а в безпосередньому зв'язку з нею. Зрозумівши прості, на перший погляд, закони розвитку Природи, філософи почали пов'язувати їх із поведінкою людини, що називається традиційним підходом в античній філософії [6, 3]. До речі треба згадати і прогресивні для свого часу просвітницькі думки українського філософа Григорія Савича Сковороди, який вбачав досягнення щастя насамперед у згоді людини з природою, у задоволенні малим. Справжнє щастя людини, згідно з етико-гуманістичною концепцією Сковороди, полягає не в матеріальному багатстві чи тілесних насолодах, не в уявній славі чи честолюбстві, а в розумному задоволенні матеріальних і духовних потреб, у душевному спокої, в корисній праці, у гармонійному поєднанні індивідуального і суспільного [7, 464–466].

Природні права людини – складне, багатоаспектне явище, пов'язане з генезою правових норм, які формулюють ці права. Вони мають багатовікову історію. Вперше ідея обмеження прав монарха в історії людства була нормативно закріплена в Англії у Великій Хартії вольностей Magna Charta Libertatum від 15.06.1215 р. Потім були Петиція про права від 28.05.1628 р., Habeas corpus акт Habeas Corpus Act від 06.05.1679 р., Білль про права 13.02. 1689 р.

В подальшому доктрину природного права розвивали Гуго Гроцій, Бенедикт Спіноза, Томас Гоббс, Джон Локк, Шарль Луї де *Монтеск'є*, Жан-Жак Руссо, Іммануїл Кант, Йоган Готліб Фіхте та інші юристи, філософи просвітники, що сприяло розвитку ідеалів свободи та прав людини, наслідком чого стала поява таких пам'ятників права як Декларація прав Вірджинії 1776 р., що проголосила рівність людей у користуванні природними правами, Декларація незалежності США 1776 р., яка визначила

перелік невідчужуваних прав людини. Основне ж значення мала Декларація прав людини і громадянина (фр. *Déclaration des Droits de Bohême et du Citoyen*) – історичний французький документ, прийнятий постановою Французьких Національних зборів 26.08.1789, який визнавав природні, невідчужувані, священні права людини.

Природне право походить з природи самої людини, воно необхідне для визначення міри справедливості в суспільстві, є своєрідним мірилом правого і неправого. Доктрина природного права постійно розвивалась в суспільстві ще за доби античності, потім в християнському природному праві, в епоху просвітництва і продовжує розвиватись в наш час. Згідно кодексу Юстиніана – «природне право є таким, якому природа навчає всіх живих істот, адже право це є властивим не лише людському роду, а всім живим істотам, тому є загально визнаним» [8].

Феномен природного права, яке люди, в даний час, майже забули полягає в тому, що воно бере свій початок з самої Природи, частиною якої є сама людина, а людина в свою чергу є вінцем Природи і позитивного права зокрема, яке має максимально відображати положення природного права.

Спочатку право як і слово було у Бога, потім у людини – творіння Бога. Право – жива матерія добра і справедливості, перебуває у народі, нації і має слугувати йому як єдиному джерелу влади, підтвердженням чому є влучний вислів: «глас народу – глас Божий з лат. *vox populi vox Dei*». Разом з тим, народ не в змозі безпосередньо здійснювати державну владу, а тільки повинен наділяти нею кращих громадян і контролювати їх державну діяльність. Ліберали, які перші заявили, що уряд, тобто інститут чиновників так або інакше організованих і призначених для дії державного механізму, – був *необхідним злом* і завдання полягало у тому, щоб поступово зменшувати його права та прерогативи [9, 3]. Таким чином, народ через інститути громадського контролю громадянського суспільства має контролювати і за необхідності стримувати та обмежувати владу через дієві правові механізми відведення влади у цивілізований спосіб. Обранці ж народу, політики за своїм призначенням мають виражати волю більшості народу і слугувати йому. Законодавці приймаючи закони повинні виходити з положень саме доктрини природного права, діючи таким чином на благо народу, але як показує історичний розвиток права людство віддаляється, а в деяких випадках взагалі відмов-

ляється від положень природного права. Зокрема, теорія юридичного позитивізму, що виникла у ХІХ ст. і знайшла прибічників у ХХ ст. не визнає теорії природного права. Основними представниками цього напрямку були Д. Остін, К. Бергбом, П. Лабанд, А. Есмен, у Росії – М.М. Коркунов, Г.Ф. Шершеневич. Вони стверджували, що існує тільки позитивне право, матеріалізоване у прийнятих державою правових нормах, а також заперечували відомі концепції про те, що поряд із позитивним правом існує вище за значенням природне право, як критерій цінності законодавства – правовий закон, отже вважали за необхідне й можливе вивчення лише позитивного права. Право розглядається ними як очевидно позитивний факт, що не вимагає аксіологічного осмислення. З цієї точки зору критикується теорія «природного права». Іммануїл Кант вважав позитивне право як голову без мозку, яке часто є відірваним від природи з метою узурпації свободної волі людини без жодних договірних засад. Таким чином, вимоги законодавця не завжди є правом, через відсутність в ньому принципів природного права.

Теорія юридичного позитивізму також домінувала у радянському праві, де правом вважалась воля господарюючого класу зведена в закон. Під правом в об'єктивному сенсі малось на увазі суто позитивне право (закон), оскільки право обслуговувало інтереси певного класу – пануючого, шляхом прийняття законів, які задовольняли його потреби. В даному розумінні право забезпечувало примусовий порядок управління державою, мало класовий характер, що нічого не має спільного з доктриною природного права.

Отже, критики зазнає концепція позитивізму, яка пов'язує правотворчу діяльність з державою і основним джерелом права вважає Закон. Представники позитивізму – Б. Бентам, Д. Остін, Г. Кельзен – зазнали критики за відрив права від моралі.

Україна як колишня республіка у складі СРСР отримала у спадщину від тоталітарної імперії пріоритет саме цієї теорії, про що свідчить теорія і практика розвитку права за часів її незалежності. Як казав в свій час Чарльз Калєб Колтон: «закон і справедливість – дві речі, які Бог з'єднав, а людина роз'єднала». Даний вислів чітко характеризує, що право і закон, як правило, не співпадають, що є нонсенсом.

Разом з тим, *політичні події початку 2014 р. в Україні призвели до політичної кризи державної влади, наслідком яких стали*

позачергові вибори президента України та дострокові вибори до парламенту. Це стало свідченням того, що повалена влада не чула і не бачила вимоги народу, нехтувала і не опікувалася його проблемами. Ці події показали, що рівень правової свідомості українського народу суттєво змінився і вимагає від державної влади якісно нового підходу до вирішення проблем, які накопичувались в державі протягом останніх років і зокрема в сфері кримінальної юстиції. Світовий досвід переконливо свідчить, що право перестає відображати нагальні потреби, запити й інтереси суспільства, якщо воно відривається від вироблених поколіннями людей соціальних природних норм [10, 22].

Глобалізаційні, євроінтеграційні процеси до яких долучилась Україна істотно впливають на політичне, економічне та соціальне життя держави, що також приводить до формування громадянського суспільства в сучасній Україні. Дані процеси набувають пріоритетного напрямку розвитку держави і формують нову стратегію економічного, політичного та духовного розвитку, переосмислення прав і свобод людини в сучасному світі. Отже, право, яке має знайти максимальне відображення в законі набуває якісно нового гуманістичного характеру [11, 480].

Правова свідомість яка визрівала в українському суспільстві протягом нового покоління громадян з часів незалежності України, яке не має радянського минулого в своїй правовій свідомості, стала однією з найголовніших умов його формування і відіграє важливу роль в удосконаленні й розвитку правового життя в суспільстві і державі.

Проголошений в Конституції України принцип народного суверенітету, а також пріоритет безпосередньої демократії в механізмі демократичного правління, пов'язує повноцінне здійснення належної народу влади безпосередньо з діяльністю громадянського суспільства, але в Розділі I Конституції України відсутні норми присвячені громадянському суспільству, що є нонсенсом, тому необхідно внести відповідні зміни до чинної редакції Конституції України якомога швидше. Саме в межах громадянського суспільства і реалізується більшість видів безпосередньої владної діяльності народу.

Отже, постала необхідність якісно нового підходу до забезпечення прав і свобод людини в умовах формування громадянського суспільства в сучасній Україні, враховуючи кримінологічні аспекти сучасного розвитку злочинності. *Кримінологія* – теорети-

ко-прикладна суспільна наука про злочинність. У сучасному розумінні злочинність – це феномен суспільного життя у вигляді неприйнятної та небезпечної для суспільства масової, відносно стійкої, різнозумовленої кримінальної активності окремої частини членів цього суспільства [12, 216].

Проникнувши у всі сфери суспільного життя, злочинність сьогодні є фактором, що гальмує соціальний прогрес в Україні. Вона, зокрема, має здатність зводити нанівець будь-які реформи у суспільстві, тому протидія злочинності є проблемою № 1 у сучасній Україні. Актуальним на даний час є реформування діяльності із забезпечення відповідальності за злочини таким чином, щоб вона сприяла соціальному прогресу в Україні. Для цього потрібна нова концепція зазначеної діяльності, яку слід визначати як кримінальну юстицію. *Кримінальна юстиція* – це заснована на нормах права діяльність системи уповноважених органів із забезпечення реалізації відповідальності за злочини (кримінальні правопорушення) [13, 157].

Отже, важливою складовою внутрішньої політики є боротьба зі злочинністю, що покликана знизити її рівень та забезпечити стан, який відповідає потребам захисту суспільства від злочинів [14, 232]. Держава делегує частину своїх повноважень уповноваженим органам кримінальної юстиції і несе відповідальність перед своїми громадянами щодо ефективності їх діяльності. Вона також повинна належним чином їх контролювати та реагувати на стан боротьби зі злочинністю в Україні.

Головним суб'єктом формування такої політики є державна влада. Державна політика боротьби зі злочинністю складається зі стратегічних напрямів, які зумовлені завданнями, предметом та методами досягнення необхідних для суспільства результатів. Такими напрямками (підсистемами) є: кримінально-правова, кримінально-процесуальна, кримінально-виконавча та кримінологічна політики. У цьому достатньо широкому комплексі провідне місце належить кримінально-правовій політиці, оскільки саме вона визначає межі злочинного, чим формулює і межі політики у сфері боротьби зі злочинністю в цілому [15, 16].

Криміногенна ситуація в Україні, яка формує різні кримінологічні аспекти злочинності, в останні роки невпинно погіршується, особливо у стратегічно важливих сферах: кредитно-фінансовій, банківській, міжнародній торгівлі, приватизації, в мережі Інтернет, валютному регулюванні тощо. Найбільш по-

ширеним злочином вважаються шахрайство, яке набуває останні роки загрозливих масштабів. Так у 2012 р. зареєстровано 23,3 тис. випадків шахрайства, що на 5,1 % більше ніж за аналогічний період минулого року. Питома вага шахрайств збільшилася порівняно із 2011 роком і становила 5,3 відсотки у структурі зареєстрованих злочинів. Особливо набувають поширення нові види *шахрайства* в мережі Інтернет та телефонного *шахрайства*. Зокрема, за перше півріччя 2013 р. в Єдиний реєстр судових розслідувань було внесено 1 тис. 878 заяв про дрібне шахрайство в мережі Інтернет, тоді як за 2012 р. зареєстровано всього 2011 подібних злочинів [16]. Причинами появи та зростання нових напрямків кримінологічних аспектів злочинності можна вважати збільшення обсягу обігу товарів і капіталу в глобальній мережі Інтернет, необізнаність українських споживачів та недосконалість правового регулювання щодо надання подібних послуг, що безперечно приваблює шахраїв та в цілому сприяє вчиненню подібних злочинів.

Зазначені нові кримінологічні аспекти злочинності безпосередньо впливають на трансформацію громадянського суспільства в сучасній Україні, що стало особливо помітно з прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України, який набрав чинності 20 листопада 2012 р.

Нові положення кримінально-процесуального законодавства передбачають права заявника у кримінальному провадженні про кримінальне правопорушення ч. 2 ст. 60 КПК України, розширили зміст прав потерпілого, що безперечно вплинуло на підвищення захисту їх прав і свобод. Разом з тим, залишилися невирішеними належним чином питання якісно нового підходу щодо функціонування правоохоронних органів, що займаються боротьбою зі злочинністю, відшкодування шкоди потерпілим від злочину державою, потребує також подальшого вдосконалення правовий статус заявника, потерпілого.

Оскільки держава, делегує правоохоронним органам функцію розкриття, розслідування злочинів, а зазначені органи не в повній мірі або взагалі не виконують покладені на них завдання, а тільки реєструють заяви і повідомлення про злочини та надають формальні відповіді про неможливість їх розкриття чи розслідування, поради звернутись щодо розгляду справи в порядку іншого судочинства, виникає справедливе питання щодо правової оцінки діяльності таких органів, їх доцільності.

З метою посилення відповідальності правоохоронних органів за якість своєї роботи необхідно створити дієву систему і механізм громадського контролю за їх діяльністю, які на даний час не створені в державі. Саме розвиток громадянського суспільства дає нові важелі впливу на систему органів державної влади, підвищує ефективність їх роботи і відповідальність за її результати.

Отже, виходячи з принципу взаємної відповідальності громадянина і держави, як зазначено в Конституції України, держава відповідає перед людиною за свою діяльність, права і свободи людини визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Дане положення повинно нарешті знайти своє втілення в кримінологічному забезпеченні захисту прав і свобод людини в сфері кримінальної юстиції.

Висновки.

Аналізуючи положення природного права робимо висновок, що природне право виникло не разом з утворенням держави, а до її утворення. Воно бере свій початок із звичаїв, традицій, інших норм поведінки. Витвором держави є тільки позитивне право у вигляді нормативно-правових актів.

Відродження в українському правознавстві доктрини природного права, безперечно є вкрай важливим завданням, що має розглядатись державною владою як один з важливих чинників побудови правової держави.

Надання пріоритетності принципів природного права над правом позитивним або державним має відбуватись під час підготування, обговорення, прийняття законів, а також їх застосування.

Виходячи з доктрини природного права постає нагальна необхідність проведення люстрації правоохоронних та судових органів України, прийняття Законів України «Про очищення державної влади», «Про захист прав і свобод потерпілих від наслідків вчинених злочинів», що значно посилить захист прав і свобод потерпілих у сфері кримінальної юстиції України.

Передбачити розширення можливостей страхування на випадок вчинення щодо особи злочинних дій, а також створення державного фонду для відшкодування шкоди потерпілим від злочинів, шкоду яким заподіяно особами, які вчинили злочин чи засудженими, які з об'єктивних причин неспроможні відшкодувати завдану злочином шкоду. Фонд повинен формуватись не з

податкових надходжень, а із коштів від штрафів, застав, державного мита, різних зборів, судових витрат, добровільних пожертв тощо.

Рівень розвитку демократії в суспільстві визначається не формальною системою правоохоронних, правозахисних органів та суду в державі, а їх дієвою роллю у захисті прав і свобод людини та громадянина. Зазначені органи зобов'язані надавати пріоритет щодо захисту інтересів людини і громадянина, як передбачено правовими нормами Конституції України та забезпечувати ефективність відновлення порушених прав і свобод людини, а наявність незалежної судової влади є необхідною умовою існування демократичної правової держави.

З метою недопущення загрози поширення в Україні соціально негативних явищ пов'язаних зі злочинністю та корупцією, яка загрожує національній безпеці держави, необхідно створити нову концепцію державної програми та правовий механізм щодо подолання злочинності та корупції, що сприятиме зміцненню інститутів правової держави, яку контролюватиме громадянське суспільство.

Отже, постала необхідність розробки концептуально нової правової політики в сфері кримінальної юстиції відповідно до міжнародних стандартів, що є особливо актуальним в умовах євроінтеграційних процесів України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України. 1996 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : [http:// zakon. rada. gov. ua](http://zakon.rada.gov.ua) The Constitution of Ukraine. 1996 [electronic resource] – Access: [http:// zakon. rada. gov. ua](http://zakon.rada.gov.ua): [in Ukrainian]
2. *Копейчиков В.В.* Основи конституційного права України. – Київ., – 1997. – 208 с. V. V. Koryuchukov. Principles of Ukraine Constitutional Law. – Kyiv. – 1997. – 208 p.
3. *Волинка К.Г.* Теорія держави і права. – Київ. – 2003. – 240 с. Volynka K. G. Theory of law. – Kyiv. – 2003. – 240 p. : [in Ukrainian].
4. Указ Президента України «Про план заходів на 2006 рік щодо вдосконалення судового устрою та забезпечення справедливого судочинства в Україні відповідно до європейських стандартів» від 20.03.2006 р. Decree of the President of Ukraine «On the action plan for 2006 on improving the judicial system to ensure fair trial in Ukraine in line with European standards» of 20.03.2006 p. : [in Ukrainian].

5. Судова практика Європейського суду з прав людини. Мініст України. – К., 2005 р. – 480 с. Jurisprudence of the European Court of Human Rights. Ministry of Justice of Ukraine. – К., 2005 – 480 p. : [in Ukrainian].

6. *Сливка С.С.* Природне та надприродне право. – К.: Атіка. – 2005. – 224 с. Slivka S. S. The natural and supernatural law. – К.: Atika. – 2005. – 224 p. : [in Ukrainian].

7. *Стогній І.* Філософські виміри життя у творчості Г. С. Скороди: моральне задоволення і щастя / І. Стогній // Гуманітарний вісник. – 2012. – № 24. – С. 464–469. Stogniy I. Philosophical dimensions of life in the work of G. S. Skovoroda: moral satisfaction and happiness / I. Stogniy // Humanitarian Bulletin. – 2012. – № 24. – S. 464–469.: [in Ukrainian].

8. Доктрина природного права: традиції і сучасність. Codex Justinianus. Кодекс Юстиніана. – 529 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://djerelo.com/philosophy>. The doctrine of natural law: tradition and modernity. Codex Justinianus. Code of Justinian. – p. 529. [Electronic resource] – Access: <http://djerelo.com/philosophy>. : [in Ukrainian].

9. *Бакунін М. А.* Бог и государство. Перевод с французского. Издательство «Мысль» А. Миллер. Лейпциг – С. – Петербург. – 1906. – 34 с. Bakunin M. A. God and state. Translation from French. Publishing «Thought» A. Miller. Leipzig – St. – Petersburg. – 1906. – 34 p. : [in Russian].

10. *Горбатенко В.* Право як форма регулювання соціальних відносин. // Право України. – 2014. – № 5. – С. 22–30. V. Gorbatenko. Law as a form of regulation of social relations // Right Ukraine. – 2014. – № 5. – S 22–30. : [in Ukrainian].

11. *Алексеев С.С.* Восхождение к праву. Поиски и решения. – М., 2001. – 752 с. Alekseev S. S. Ascent for the law. Search a decision. – М., 2001. – 752 p.: [in Russian].

12. *Закалюк А.* Теоретична характеристика та обґрунтування системи державної протидії проявам злочинності // Право України. – 2012. – № 1–2. – С. 216–227. Zakalyuk A. Theoretical description and justification of civil combating crime Ukraine // Right. – 2012. – № 1–2. – P. 216–227.: [in Ukrainian].

13. *Костенко О.* Світоглядні основи сучасної кримінальної юстиції. // Право України. – 2014. – № 5. – С. 157–166. O. Kostenko. Philosophical foundations of modern criminal justice. // Right Ukraine. – 2014. – № 5. – S. 157–166. : [in Ukrainian].

14. *Борисов В.* Сучасна політика держави у сфері боротьби зі злочинністю та її кримінально-правовий напрям // Право України. – 2012. – № 1–2. – С. 232–242. Borisov V. Current government policy in the fight against crime and its criminal legal right direction // Ukraine. – 2012. – № 1–2. – P. 232–242. : [in Ukrainian].

15. Борисов В., Фріс П. Поняття кримінально-правової політики // Вісник Асоціації кримінального права України – 2013. – № 1(1). – С.15–31 Borisov V., Friso P. Notion of penal policy // Bulletin of the Association of Criminal Law Ukraine – 2013. – № 1 (1). – S.15–31.: [in Ukrainian].

16. Аналіз стану злочинності в Україні за 2012 рік. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zib.com.ua>. Crime Analysis in Ukraine in 2012. [Electronic resource] – Access: <http://zib.com.ua>: [in Ukrainian].

MALIUTIN I. THEORETICAL BASIS DOCTRINE OF NATURAL LAW AND ITS ROLE IN CRIMINOLOGICAL PROTECT OF THE RIGHTS AND FREEDOMS IN UKRAINE

ПОДАТКОВЕ ПРАВО ТА БЮДЖЕТНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

УДК 346.3

Н. С. Хатнюк,

к.ю.н., доцент кафедри правового регулювання економіки ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,¹

НОВЕЛИ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Наукова стаття присвячена дослідженню новел сучасної системи оподаткування та останніх змін податкового законодавства України в умовах реформаційних процесів. Розкрито основні проблеми та недоліки оновленої системи оподаткування та запропоновано шляхи її подальшого удосконалення, що позитивно вплине на інтеграційні процеси в Україні та перспективний розвиток сучасної системи оподаткування.

Ключові слова: податки і збори, система оподаткування, новели податкового законодавства, податок на прибуток підприємств, податок на додану вартість, податок з доходів фізичних осіб, податок на майно, єдиний податок, транспортний податок.

¹Khatniuk Nataliia, PhD, associate professor of the Legal Regulation of Economics Department in Vadym Hetman Kyiv National Economic University, State Higher Educational Institution.